

Beslutsunderlag

Styrelsen 250601

Telefon: [031 64 74 80](tel:031647480)

Diarienummer: 0131/25

Mejladress: kristina.augustsson@gryaab.se

Handläggare: Kristina Augustsson, Susanne

Tumlin och Karl-Emil Videbris

Remissvar – Ökad va-beredskap (SOU 2024:82)

Förslag till beslut

I styrelsen för Gryaab AB:

1. Yttrandet, enligt bilaga 1, godkänns och skickas till stadsledningskontoret.
2. Beslutspunkten justeras omedelbart.

Sammanfattning

Ökad va-beredskap SOU 2024:82 är ett betänkande som syftar till att stärka Sveriges förmåga att leverera vatten- och avloppstjänster vid kriser, höjd beredskap, krig och utifrån de nya förutsättningar som följer av ett förändrat klimat.

Klimat- och näringslivsdepartementet har skickat betänkandet på remiss till Göteborgs Stad. Stadsledningskontoret har i sin tur skickat remissen till Gryaab för yttrande. Remissvaret ska ha kommit in till stadsledningskontoret senast 19 juni 2025.

Utredningen föreslår bland annat att lagen om allmänna vattentjänster (LAV) ändras på så sätt att det införs ett krav på reservkapacitet och bestämmelser som innebär att angelägna allmänna intressen ska prioriteras vid driften av de allmänna va-anläggningarna under fredstida krissituationer och höjd beredskap. Förslaget innefattar även ett nationellt va-investeringsprogram där den statliga medfinansieringen föreslås uppgå till en miljard kronor per år. För medfinansiering

ställs krav på bland annat ökad förnyelsetakt för va-ledningsnäten och att kommunen visar att avgifter debiteras för bortledning och rening av vatten från allmän platsmark.

Gryaab anser att betänkandet är väl underbyggt och ger en bra sammanfattning av de utmaningar som va-organisationerna står inför.

Gryaab tillstyrker i huvudsak de förslag som lämnas i betänkandet. Bolaget lämnar ett antal synpunkter att beakta i den fortsatta beredningen.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Som utredningen framhåller står kommunerna inför stora utmaningar för att anpassa va-verksamheten till nya beredskapskrav. Betänkandet innehåller förslag som innebär både nya investeringar och ökad administration för kommunerna. För att hantera dessa ekonomiska utmaningar föreslår betänkandet flera åtgärder, bland annat ökat statligt stöd och förbättrad samverkan. Även om dessa åtgärder leder till ett minskat ekonomiskt tryck och mer kostnadseffektiva lösningar bedöms förslaget ändå leda till ökade kostnader för Gryaab och dess delägarkommuner, i vart fall på kort sikt. Kostnaderna bedöms dock nödvändiga för att stärka va-sektorns beredskap.

Bedömning ur ekologisk dimension

Vatten- och avloppsektorn har stor påverkan på miljön och ekosystemen och det är viktigt att ha fungerande system även under kris, höjd beredskap och krig.

Även om utredningen föranletts av ett behov av att stärka förmågan att leverera vattentjänster under extraordinära förhållanden så beskriver utredningen utmaningar som finns även annars som till exempel att kommunerna har olika förutsättningar att klara sitt uppdrag och att det finns ett stort underfinansierat investeringsbehov. Gryaab bedömer att betänkandet påverkar den ekologiska dimensionen positivt genom att lyfta och sammanställa dessa svårigheter. Gryaab bedömer även att de konkreta förslagen och att vissa frågor utreds vidare kommer att bidra till stärkt ekologisk hållbarhet.

Bedömning ur social dimension

Betänkandet syftar till att höja beredskapen i va-sektorn vilket minskar risken för störningar i tillgången till rent vatten och fungerande avloppssystem. Att säkerställa

att de allmänna va-anläggningarna drivs så att angelägna allmänna intressen såsom till exempel sjukhus prioriteras bedöms stärka människors faktiska trygghet.

Betänkandet lyfter även behovet av samverkan för att alla kommuner ska kunna säkerställa en grundläggande va-beredskap vilket bedöms påverka den sociala dimensionen i positiv riktning.

Samverkan

Beslutet har behandlats på lokalt samverkansgruppsmöte den 5 juni 2025.

Bilagor

1. Gryaab's yttrande över Ökad va-beredskap (SOU 2024:82)

Ärendet

Ärendet avser Gryaabs yttrande över betänkandet Ökad va-beredskap SOU 2024:82.

Beskrivning av ärendet

Bakgrund

Klimat- och näringslivsdepartementet har skickat betänkandet SOU 2024:82 med titeln Ökad va-beredskap på remiss till Göteborgs Stad. Stadsledningskontoret har i sin tur skickat remissen till Gryaab, kretslopp och vattennämnden, miljö- och klimatinämnden, stadsbyggnadsnämnden, Göteborg Energi AB och Räddningstjänsten för yttrande. Remissvaret ska ha kommit in till stadsledningskontoret senast 19 juni 2025.

Ökad va-beredskap SOU 2024:82

Ökad va-beredskap SOU 2024:82 är ett betänkande från va-beredskapsutredningen som syftar till att stärka Sveriges förmåga att leverera vatten- och avloppstjänster vid kriser, höjd beredskap, krig och utifrån de nya förutsättningar som följer av ett förändrat klimat.

För att stärka va-beredskapen föreslår utredningen följande åtgärder:

Beredskapsanpassning av vattentjänstlagen och prioritering av angelägna allmänna intressen

Utredningen föreslår att lagen om allmänna vattentjänster (LAV) ändras på så sätt att det införs ett krav på reservkapacitet och bestämmelser som innebär att angelägna allmänna intressen ska prioriteras vid driften av de allmänna va-anläggningarna under frestdida krissituationer och höjd beredskap.

Kommunernas planeringsskyldighet utökas till att omfatta en beredskapsplan som antas av kommunfullmäktige. Planen ska innehålla kommunens bedömning av vilka beredskapsåtgärder som behövs för att de allmänna va-anläggningarna ska kunna drivas under frestdida krissituationer och höjd beredskap.

Klimatanpassningsåtgärder

Utredningen föreslår att kravet på vattentjänstplan utvidgas till att avse alla åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna va-anläggningarna ska fungera i ett förändrat

klimat. Utredningen pekar även på att mängden tillskottsvatten till va-anläggningen behöver minska och för att påskynda åtgärder som minskar mängden tillskottsvatten från fastighetsägare kan det behövas statliga stimulansåtgärder. Ett sätt kan vara att införa ett statligt bidrag för att åtgärda va-installationer. Utredningen bedömer att utformningen av ett sådant stöd kan utredas av Naturvårdsverket i samverkan med Boverket.

Försörjningsberedskap

Utredningen pekar på att flera av de utmaningar som kommunerna står inför när det gäller försörjningsberedskapen för allmänna vattentjänster delas med andra viktiga samhällsfunktioner. Utredningen föreslår att behovet av nationell lagerhållning av varor och material för allmänna vattentjänster ska utredas vidare av beredskapssektorn för Livsmedelsförsörjning och dricksvatten.

Stärkt arbete på nationell nivå

Utredningen konstaterar att frågor om underhåll och förnyelse av befintliga va-ledningar behöver få en tydligare plats på den nationella agendan. Utredningen föreslår följande etappmål:

- Alla kommuner ska senast år 2030 ha genomfört en kartläggning och tagit fram en planering för förnyelse och klimatanpassning av den allmänna va-anläggningen samt påbörjat genomförandet av åtgärder.
- Den samlade nationella förnyelsetakten för va-ledningar ska öka årligen tills den nått minst 1 % år 2040.

Åtgärder för stärkt ekonomi

Utredningen konstaterar att under de närmaste årtiondena väntar nödvändiga investeringar samtidigt som nya utmaningar inom områdena beredskap och klimatanpassning tillkommer. För att klara detta behöver kommunerna anpassa va-avgifterna så att de täcker nödvändiga kostnader, inklusive kostnader för investeringar. Förslaget innebär att kommunens planeringsskyldighet utökas till att omfatta en investeringsplan som antas av kommunfullmäktige. Förslaget innebär även att kommunens möjlighet att hantera avgifter förtydligas så att det anges i LAV att överskott ska utjämnas inom skälig tid. Av utredningen framgår att det bör kunna godtas att en kommun dröjer upp till fem år med att ta i anspråk medel som varit föremål för överskott. Utredningen föreslår också ett nationellt va-

investeringsprogram där staten och kommunerna tillsammans höjer ambitionsnivån för insatser för beredskaps- och klimatanpassningsåtgärder. Den statliga medfinansieringen föreslås uppgå till en miljard kronor per år. För medfinansiering ställs krav på bland annat ökad förnyelsetakt för va-ledningsnäten och att kommunen visar att avgifter debiteras för bortledande och rening av vatten från allmän platsmark.

Gryaabs remissvar

Gryaabs förslag till remissvar framgår av bilaga 1.

Gryaab tillstyrker i huvudsak de förslag som lämnas i betänkandet. Bolaget lämnar ett antal synpunkter att beakta i den fortsatta beredningen.

Krav på reservkapacitet bör förtydligas

Gryaab tillstyrker förslaget som innebär att huvudmannen ska ordna de anordningar som behövs för att va-anläggningen ska kunna tillgodose skäliga anspråk på reservkapacitet. I det fortsatta arbetet är det dock viktigt att förtydliga vad som avses med reservkapacitet. I utredningen anges tillgång till kritiska varor och reservdelar och tillgång till reservvattentäkt och reservreningsverk. Att bygga reservreningsverk som inte skulle användas i den normala driften skulle innebära stora investeringar som kan ifrågasättas. Begreppet reservkapacitet bör därför utvidgas till att inrymma åtgärder och lösningar som skapar redundans i systemen.

Förslag på prioriteringsskyldighet bör utredas vidare

Gryaab ser positivt på förslaget om en prioriteringsordning i sak. Det är dock problematiskt att va-kollektivet ska betala för angelägna allmänna intressen som borde betalas av skattekollektivet. I praktiken kommer det innebära att de som är anslutna till kommunalt vatten och avlopp kommer att betala för alla kommunmedlemmars angelägna allmänna intressen. I kommuner där en övervägande majoriteten av invånarna är anslutna till kommunalt vatten och avlopp kommer frågan spela en mindre praktisk roll men i mindre kommuner där fler har enskilt avlopp blir problematiken större och bör utredas vidare.

Övriga synpunkter

Gryaab lämnar även synpunkter rörande följande områden:

Införande av beredskapsplaner där Gryaab anser att bör förtydligas att det är beredskapsplan för de allmänna va-systemen som avses.

Åtgärder för att minska mängden tillskottsvatten där Gryaab stödjer förslaget att ett stöd riktat till fastighetsägare tas fram för att underlätta att åtgärder kommer till stånd på fastigheterna.

Förmåga att beredskapslagra där Gryaab pekar på vikten av att det är tydligt i vilken omfattning sådan lagerhållning ligger på kommunen och va-huvudmannen.

Utjämning av resultat där Gryaab anser att det hade underlättat tillämpningen ifall tidsgränsen på fem år hade framgått direkt av lagen.

Förslag om nationellt va-investeringsprogram där Gryaab anser att den ansvariga va-organisationen ska kunna ansöka om bidragen istället för kommunen.

Bedömning av ärendets principiella beskaffenhet

I ärendet behandlas ett yttrande på en remiss som ställts till Gryaabs styrelse och som kommer att skickas till stadsledningskontoret. Gryaab bedömer därför inte att ärendet är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt. Bedömningen har gjorts med utgångspunkt i vad som står angivet om frågor av principiell beskaffenhet i Gryaabs ägardirektiv, Göteborgs Stadshus AB:s anvisningar för ärendeberedning och Göteborgs Stads riktlinjer för styrning, uppföljning och kontroll.

Bolagets bedömning

Gryaab har tagit del av betänkandet Ökad va-beredskap (SOU 2024:82) och tagit fram ett förslag på yttrande. Gryaab anser att betänkandet är väl underbyggt och ger en bra sammanfattning av de utmaningar som va-organisationerna står inför.

Bolagets bedömningar framgår av yttrandet. Gryaabs styrelse föreslås godkänna yttrandet och att det skickas till stadsledningskontoret.

250612

Kristina Augustsson, Susanne Tumlin och Karl-Emil Videbris

Bilaga 1

Gryaab AB, Box 8984, 402 74 Göteborg, [031-64 74 00](tel:031-647400), gryaab.se

Yttrande över Ökad va-beredskap (SOU 2024:82)

Sammanfattning

Gryaab anser att betänkandet är väl underbyggt och ger en bra sammanfattning av de utmaningar som va-organisationerna står inför.

Gryaab tillstyrker i huvudsak de förslag som lämnas i betänkandet. Bolaget lämnar ett antal synpunkter att beakta i den fortsatta beredningen. Synpunkterna framgår under respektive kapitel nedan.

Kapitel 5.2 Krav på reservkapacitet bör förtydligas

Förslaget: Huvudmannen för den allmänna va-anläggningen ska ordna de anordningar som behövs för att va-anläggningen ska kunna tillgodose skäligen anspråk på reservkapacitet

Gryaab tillstyrker förslaget i sak. I det fortsatta arbetet är det viktigt att förtydliga vad som avses med reservkapacitet. I utredningen anges tillgång till kritiska varor och reservdelar och tillgång till reservvattentäkt och reservreningsverk. Att bygga reservreningsverk som inte skulle användas i den normala driften skulle innebära stora investeringar som kan ifrågasättas. Begreppet reservkapacitet bör därför utvidgas till att inrymma åtgärder och lösningar som skapar redundans i systemen.

Vilken reservkapacitet som behövs och vilka åtgärder som behöver vidtas för att åstadkomma detta är enligt utredningen en fråga för den enskilda kommunen och huvudmannen. Gryaab, som har åtta delägarkommuner, ser vikten av att denna bedömning och styrningen som kommer av den blir tydlig och sker i samverkan med alla delägarkommuner.

Kapitel 5.3 Förslag på prioriteringsskyldighet bör utredas vidare

Förslaget: Under fredstida krissituationer och höjd beredskap ska de allmänna va-anläggningarna drivas så att angelägna allmänna intressen prioriteras. För att åstadkomma detta utökas syftet med vattentjänstlagen.

Förslaget innefattar att en prioriteringsskyldighet införs och att syftet med vattentjänstlagen utökas till att säkerställa att allmänna va-anläggningar drivs så att angelägna allmänna intressen kan tillgodoses under fredstida krissituationer och höjd beredskap (1 och 10a §§ i förslaget till ändring av LAV). Som exempel anges att ett akutsjukhus behov av vatten ska gå före hushållens behov av den mängd vatten som motsvarar normal hushållsanvändning. Den yttersta följden av prioriteringen kan bli att inga leveranser alls kan ske till hushållen.

Gryaab ser positivt på förslaget om en prioriteringsordning i sak. Det är dock problematiskt att va-kollektivet ska betala för angelägna allmänna intressen som borde betalas av skattekollektivet. I praktiken kommer det innebära att de som är anslutna till kommunalt vatten och avlopp kommer att betala för alla kommunmedlemmars angelägna allmänna intressen. I kommuner där en övervägande majoriteten av invånarna är anslutna till kommunalt vatten och avlopp kommer frågan spela en mindre praktisk roll men i mindre kommuner där fler har enskilt avlopp blir problematiken större och bör utredas vidare.

5.4 Krav bör ställas på beredskapsplanering

Förslaget: Det ska finnas en aktuell beredskapsplan i varje kommun. Kommunfullmäktige beslutar om antagande och ändring av en beredskapsplan. Kommunfullmäktige ska varje mandatperiod pröva om beredskapsplanen är aktuell med hänsyn till behovet av beredskapsåtgärder.

Gryaab tillstyrker förslaget i sak men för att undvika begreppsförvirring bör förtydligas att det är beredskapsplan för de allmänna va-systemen, det vill säga en va-beredskapsplan, som avses. En generell beredskapsplan för kommunen kan tas fram utifrån annan lagstiftning och va-beredskapsplanen kan vara ett underlag i en sådan.

En va-beredskapsplan kan komma att innehålla information som behöver beläggas med sekretess. Det är viktigt att se över att sekretesslagstiftningen kan hantera det.

Kapitel 6.3.2 Åtgärder för att minska mängden tillskottsvatten

Bedömningen: Mängden tillskottsvatten till allmänna va-anläggningar behöver minska, både för att undvika skador på anläggningen och på enskild egendom och miljön. Den kommunala fysiska planeringen behöver i ökad grad omfatta åtgärder för att minska mängden tillskottsvatten till de allmänna anläggningarna. Fastighetsägare behöver åtgärda brister i sina va-installationer. Huvudmannens kontroll av bristande va-installationer behöver öka. Staten bör överväga stimulansåtgärder i form av statliga bidrag till fastighetsägare. Utformningen av ett sådant stöd kan utredas av Naturvårdsverket i samverkan med Boverket.

Gryaab delar bedömningen och ser mycket positivt på att utredningen även pekar på att det är mest kostnadseffektivt att ta hand om vattnet innan det når ledningarna och att det kräver att kommuner i översiktsplaner och detaljplaner planerar så att dagvattnet tas om hand lokalt. Gryaab stöder förslaget att ett stöd riktat till fastighetsägare tas fram för att underlätta att åtgärder kommer till stånd på fastigheterna.

7.3.3. Förmåga att beredskapslagra

Förslaget: Regeringen ger beredskapssektorn för Livsmedelsförsörjning och dricksvatten, genom sektoransvarig myndighet Livsmedelsverket, i uppdrag att utreda behovet av nationell lagerhållning av varor och material för allmänna vattentjänster. I uppdraget bör ingå att utreda dels vilka varor som kan behöva lagerhållas nationellt, dels hur nationella beredskapslager kan inrättas. Uppdraget bör göras i dialog med MSB, SKR, Svenskt Vatten och övriga relevanta aktörer.

Gryaab ser positivt på förslaget att utreda behovet av nationell lagerhållning av varor och material. Utredningen nämner att varor och material för allmänna vattentjänster omfattar bland annat reningskemikalier, fordon, drivmedel, el, reservdelar, reparationsutrustning och utrustning för elektroniska kommunikationer. Det är viktigt att det är tydligt i vilken omfattning sådan lagerhållning ligger på kommunen och va-huvudmannen. Många

avloppsreningsverk byggs ut eller kommer att byggas ut de närmaste åren och dessa frågor påverkar bland annat kostnader och behov av yta.

12.3 Utjämning av resultat

Förslaget: Ett överskott inom allmän va-verksamhet ska utjämnas inom skälig tid

I betänkandet anges att Högsta domstolen har godtagit att en kommun dröjer upp till fem år med att ta medlen i anspråk och att utredaren anser att det är en lämplig tidsgräns.

Gryaab tillstyrker förslaget men mot bakgrund av den uppfattning om att rådande praxis är tre år hade det underlättat tillämpningen ifall tidsgränsen på fem år hade framgått direkt av lagen. I den fortsatta beredningen bör det även övervägas att förtydliga vad som gäller vid underskott.

13.4 Förslag om nationellt va-investeringsprogram

Förslaget i sammanfattning: Ett nationellt va-investeringsprogram inrättas där staten och kommunerna tillsammans höjer ambitionsnivån i syfte att öka robustheten i leveransen av va-tjänster. Inom programmet får statlig medfinansiering i form av investeringsbidrag ges för beredskaps- och klimatanpassningsåtgärder. Utredningen föreslår en miljard kronor per år i investeringsbidrag som statlig medfinansiering. Bidrag ska kunna sökas av respektive kommun. För såväl beredskaps- som klimatanpassningsbidrag föreslår utredningen att bidragets nivå görs beroende av att kommunen visar att man har en förnyelsetakt som motsvarar en procent per år, eller visar att den förnyelsetakten successivt kommer att uppnås under en period om tjugo år.

Gryaab tillstyrker förslaget i sak men ser risker med att kommunen och inte va-organisationen ansöker om bidragen. I utredningen anges att det är lämpligt att kommunen, som beslutar om taxor och investeringsplaner med mera ska söka bidragen. Bidragen ska dock oavkortat förmedlas vidare till va-organisationerna. Det ska således inte göra någon skillnad i vilken form kommunen valt att bedriva sin va-verksamhet. Gryaab, som är ett delägt bolag med åtta delägarkommuner, där flera av kommunerna valt att dela upp dricksvattenförsörjningen och avloppsvattenreningen på olika va-organisationer ser en risk för ökad administration och minskad tydlighet mellan

genomförda insatser och utbetalt bidrag. Det är därför önskvärt att en justering görs så att det är den ansvariga va-organisationen som kan ansöka om bidragen.

Bedömning av den ekonomiska dimensionen

Som utredningen framhåller står kommunerna inför stora utmaningar för att anpassa va-verksamheten till nya beredskapskrav. Betänkandet innehåller förslag som innebär både nya investeringar och ökad administration för kommunerna. För att hantera dessa ekonomiska utmaningar föreslår betänkandet flera åtgärder, bland annat ökat statligt stöd och förbättrad samverkan. Även om dessa åtgärder leder till ett minskat ekonomiskt tryck och mer kostnadseffektiva lösningar bedöms förslaget ändå leda till ökade kostnader för Gryaab och dess delägarkommuner, i vart fall på kort sikt. Kostnaderna bedöms dock nödvändiga för att stärka va-sektorns beredskap.

Bedömning av den ekologiska dimensionen

Vatten- och avloppsektorn har stor påverkan på miljön och ekosystemen och det är viktigt att ha fungerande system även under kris, höjd beredskap och krig.

Även om utredningen föranletts av ett behov av att stärka förmågan att leverera vattentjänster under extraordinära förhållanden så beskriver utredningen utmaningar som finns även annars som till exempel att kommunerna har olika förutsättningar att klara sitt uppdrag och att det finns ett stort underfinansierat investeringsbehov. Gryaab bedömer att betänkandet påverkar den ekologiska dimensionen positivt genom att lyfta och sammanställa dessa svårigheter. Gryaab bedömer även att de konkreta förslagen och att vissa frågor utreds vidare kommer att bidra till stärkt ekologisk hållbarhet.

Bedömning av den sociala dimensionen

Betänkandet syftar till att höja beredskapen i va-sektorn vilket minskar risken för störningar i tillgången till rent vatten och fungerande avloppssystem. Att säkerställa att de allmänna va-anläggningarna drivs så att angelägna allmänna intressen såsom till exempel sjukhus prioriteras bedöms stärka människors faktiska trygghet. Betänkandet lyfter även behovet av samverkan för att alla kommuner ska kunna säkerställa en grundläggande va-beredskap vilket bedöms påverka den sociala dimensionen i positiv riktning.

Kristina Augustsson

Anna Lanne Davidson

Bolagscontroller

Vd Gryaab Ab